CENTENAR

ȘTEFAN MUNTEANU[1]

Aniversăm în acest an împlinirea unui secol de la nașterea profesorului Ștefan Munteanu, distinsă personalitate a filologiei și a învățământului universitar din Timișoara, a lingvisticii și a culturii românești.

Înzestrat cu o mare capacitate de efort și de creație intelectuală, Domnia Sa a dobândit, printr-o vastă și aprofundată muncă de investigație științifică, o remarcabilă competență profesională, care l-a impus în elita profesorilor și cercetătorilor români din domeniul științelor umaniste.

Originar din Bucovina de Nord, unde s-a născut la 18 aprilie 1920, în localitatea Plaiul Cosminului (fostul județ Cernăuți), a urmat cursurile școlii elementare în satul natal, iar pe cele liceale, între 1934 și 1940, la celebrul liceu cernăuțean, unde a predat Aron Pumnul și a învățat Mihai Eminescu, și la Liceul *Ștefan cel Mare* din Suceava, unde a obținut, în anul 1941, diploma de bacalaureat.

Între anii 1941 și 1945, a urmat cursurile Facultății de Litere și Filosofie, Secția filologie clasică, de la Universitatea „Al. I. Cuza" din Iași, unde a frecventat cursurile ținute de mari personalități ale învățământului universitar românesc, precum H. Mihăescu, R. Vulpe, Iorgu Iordan, George Călinescu și eruditul filolog clasic și indo-europenist Theofil Simenschy, pe care l-a venerat și al cărui model de savant și de om l-a urmat de-a lungul întregii vieți. De la aceștia a dobândit nu numai cunoștințele fundamentale de filologie clasică și românească, ci și respectul și devotamentul savantului față de știință și al profesorului față de menirea de a-i educa și învăța pe alții.

Profesorul Ștefan Munteanu și-a început cariera didactică în anul 1945, la Liceul „Eudoxiu Hurmuzachi" din Rădăuți. De aici a plecat la Alba Iulia, unde, între anii 1946 și 1960, a fost profesor la Liceul „Mihai Viteazul",

[1] O variantă a textului este publicată în revista „Philologica banatica", 2020, nr. 1, p. 69-76.

BDD-A32388 © 2020 Editura Universității de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:46:13 UTC)

astăzi Colegiul Național „Horia, Cloșca și Crișan”, pe care l-a și condus, în calitate de director, între anii 1957 și 1959. Aici s-a afirmat ca o personalitate reprezentativă, foarte apreciată și respectată de colegi și de elevi pentru temeinicia pregătirii sale de specialitate, pentru vocația pedagogică, pentru ținuta morală și pentru comportamentul socio-uman desăvârșit. Mărturie în acest sens stau evocările pline de sensibilitate și de admirație ale unora dintre foștii săi elevi de la Alba-Iulia, cărora le-a marcat formarea intelectuală și cariera (v. Muntean, Andronescu, Dăncilă 1999: 91-100; Tașcu 2002: 179-181 ș.a.), precum și distincțiile acordate de instituții oficiale ca Primăria şi Consiliul Local Alba-Iulia și Consiliul Județean Alba, cu prilejul unor evenimente aniversare din viața Profesorului, care se alătură distincțiilor primite de Domnia Sa de la Ministerul Învățământului în vremea când profesa la liceul transilvănean.

Încă din perioada studenției, profesorul Ștefan Munteanu s-a simțit atras și de cercetarea științifică, iar apoi, ca profesor de liceu, și-a dezvoltat această chemare ținând comunicări la diverse reuniuni științifice și publicând studii despre limba și stilul unor scriitori, în revistele „Cum vorbim” și „Limba română”, sau despre analiza gramaticală și stilistică în școală, făcându-se astfel cunoscut în lumea filologică românească.

Tocmai această recunoaștere națională a calităților sale didactice și de cercetător științific l-au impus atenției celor care înființaseră, în 1956, Facultatea de Filologie de la Institutul Pedagogic de 5 ani din Timișoara, instituție aflată atunci în plin proces de întemeiere. Așa se face că, în anul 1960, i s-a oferit un post de lector la Catedra de limba și literatura română a Facultății de Filologie timișorene, pe care l-a acceptat fără ezitare, deși la Alba-Iulia dobândise un prestigiu profesional binemeritat, în vreme ce la Timișoara trebuia să-și asume un nou început de carieră.

Cunoscător temeinic informat în vastul domeniu al culturii clasice și românești, pasionat până la devoțiune de cercetarea limbii, cu deosebire a celei artistice, și dăruit cu o remarcabilă putere de muncă, având și o experiență didactică superioară, Profesorul s-a adaptat repede și deplin rigorilor și exigențelor carierei universitare, devenind, în timp foarte scurt, una dintre personalitățile distincte ale filologiei timișorene, fiind apreciat și respectat de colegii din toate generațiile, de studenți și de toți cei care aveau preocupări similare în Timișoara și în țară.

Dedicându-se total efortului de informare, documentare, meditație și creație științifică, atitudine proprie mediului universitar autentic, și având-i ca model pe savanții Theofil Simenschy și Gheorghe Ivănescu, profesorul

BDD-A32388 © 2020 Editura Universității de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:46:13 UTC)

Ștefan Munteanu a urcat, într-un timp relativ scurt, toate treptele ierarhiei universitare: lector (1960-1969), conferențiar (1969-1971) și profesor universitar activ (1971-1985), după care a fost profesor consultant până în 2010. În anul 1968 și-a susținut teza de doctorat, cu titlul *Probleme ale cercetării stilului, cu privire specială la expresivitatea poetică*, elaborată sub conducerea profesorului G. Ivănescu, membru corespondent al Academiei Române, iar din 1972 până la capătul vieții a fost conducător de doctorat pentru numeroși cercetători tineri, care, după aceea, s-au afirmat ca personalități importante ale filologiei, culturii și învățământului universitar românesc. La fel de înavuțite spiritual și profesional au fost și toate generațiile de studenți care i-au audiat prelegerile și au învățat după cursurile Domniei Sale, elaborate pentru discipline fundamentale, precum istoria limbii române literare, lingvistică generală, stilistică, introducere în filologie, limba și literatura latină. Acestora li se adaugă și o seamă de colegi și colaboratori mai tineri, la formarea cărora ca universitari și cercetători științifici a contribuit, de asemenea, decisiv.

Toți i-au purtat întotdeauna respectul și recunoștința cuvenite *Magistrului* admirat și urmat cu perseverență și deplin folos în cariera didactică și în comportamentul social și profesional. Unii dintre ei, între care se numără: Eugen Beltechi, Olimpia Berca, Livius Petru Bercea, Livius Ciocârlie, Simion Dănilă, Marcu Mihai Deleanu, Sergiu Drincu, Ion Medoia, Alexandru Ruja, Ileana Oancea, Aurelia Turcu, Vasile D. Țâra, Livia Vasiluță ș.a. (v. Munteanu 2010: 39-41) l-au evocat în texte omagiale, pe care le-au publicat în diverse reviste științifice și culturale.

Devotamentul și respectul profesorului Ștefan Munteanu faţă de profesie şi de instituţie reies, cu limpezime, şi din pilduitorul elogiu pe care îl face şcolii, în general, şi învăţământului universitar, în special, profesorilor şi studenţilor deopotrivă, vocaţiei pedagogice şi cercetării ştiinţifice, bibliotecii în ansamblu şi cărţii îndeosebi, precum şi conlucrării şi stimei colegiale, fără limite de vârstă sau de poziţie în ierarhia universitară, în cuvântul omagial pe care l-a rostit cu prilejul împlinirii a 50 de ani de la înfiinţarea facultăţii noastre. Cu înţelepciune şi profundă sinceritate, Domnia Sa afirmă că facultatea este „locul unde pasiunea studentului pentru informare şi vocaţia lui pentru cercetare aşteptată să se întâlnească cu un anumit mod de înţelegere a lucrurilor din partea aceluia căruia i s-a încredinţat îndrumarea celor ce şi-au trăit cu folos câţiva ani ireversibili din adolescenţa lor în sălile de curs şi în Biblioteca Universităţii. Aceasta presupune colaborarea dintre profesor şi student, dintre profesor şi profesor, sub semnul încrederii, al

BDD-A32388 © 2020 Editura Universității de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:46:13 UTC)

stimei reciproce şi al bucuriei faţă de succesele comune. […]. A te apleca cu răbdare asupra felului de a lucra al celor din jur, care au nevoie de un cuvânt de apreciere, a căuta să fii alături de colegii tăi prin ceea ce ştii, şi nu mai puţin prin ceea ce nu ştii, pentru a afla de la ei, fără a-ţi simţi vanitatea micşorată şi nici rănită, înseamnă, mi se pare, o virtute faţă de care rămânem mereu datori" (Munteanu 2006: 13). Găsim aici un cod exemplar de atitudine şi de conduită universitară, pe care dascălii din învăţământul superior nu-l pot ignora fără să-şi compromită grav calitatea de universitari autentici.

Întruchipând deopotrivă *savantul și dascălul* în cel mai cuprinzător înțeles al cuvântului, profesorul Ștefan Munteanu a impus, la Timișoara, modelul universitarului sobru și integru, drept și demn, exigent față de sine însuși, dar și față de ceilalți: studenți, doctoranzi ori colegi. Ca *om,* oferea întotdeauna un model de comportare civilizată, de omenie și de atitudine binevoitoare față de semeni.

Opera științifică, pentru realizarea căreia și-a dedicat cea mai mare parte a vieții și a efortului de creație intelectuală, reprezintă componenta esențială a muncii de fiecare zi a savantului Ștefan Munteanu atât înainte, cât și după pensionare, ilustrând astfel adevărul aserțiunii că „din știință și din cultură nu se pensionează nimeni". Este suficient să spunem că între 1985, anul în care s-a pensionat, și anul 2010, Domnia Sa a elaborat și a publicat 75 de lucrări, dintre care 9 cărți și 66 de studii.

În total, opera profesorului Ștefan Munteanu este alcătuită din 210 lucrări publicate, dintre care 14 cărți, 174 de studii, articole și recenzii, 11 scrieri literare, 9 cursuri multiplicate și 2 volume îngrijite. Domeniile de cercetare predilecte pe care le-a abordat sunt: stilistica teoretică și aplicată, istoria limbii române literare, vocabularul, gramatica, latina și lingvistica generală. Despre cărțile Domniei Sale s-au publicat 89 de recenzii și prezentări, semnate, între alții, de Olimpia Berca, Livius Petru Bercea, Mircea Borcilă, Gh. Bulgăr, Lucian Chișu, Crișu Dascălu, Ion Gheție, Al. Graur, Dimitrie Macrea, Ileana Oancea, Ioan Oprea, Titu Popescu, Vasile Popovici, Alexandru Ruja, Mircea Șerbănescu, Daniel Vighi, Petre Zugun ș.a. (v. Munteanu 2010: 31-37). Toți cei care au scris despre cărțile Profesorului au relevat ampla informație teoretică, pe care își construiește propria concepție despre cercetarea stilului, profunzimea și finețea interpretării stilistice a limbajului poetic eminescian și al altor scriitori români, în care aplică atât mijloacele de investigație ale stilisticii lingvistice, cât și ale celei literare. În felul acesta, inaugurează o nouă direcție în cercetarea limbii scriitorilor,

BDD-A32388 © 2020 Editura Universității de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:46:13 UTC)

care, în concepția sa, trebuie făcută dintr-o dublă perspectivă: lingvistică și literară, întrucât trebuie avută în vedere nu numai arta scriitorului în realizarea comunicării artistice, ci și expresivitatea limbii însăși.

După cum afirma Ileana Oancea, „Profesorul Ștefan Munteanu a fost cel care a pus un special accent pe problemele teoretice ale stilisticii, ridicând-o în sfera de interogaţii fecunde ale teoriei limbii, ale lingvisticii generale şi ale esteticii, realizând, în acelaşi timp, analiza limbajului poetic al unor mari creatori, cum ar fi Eminescu sau Blaga, în care, folosind termenii pascalieni, spiritul de geometrie este fericit dublat de spiritul de finețe" (Oancea 2010: 26). Subliniind și contribuția Profesorului la crearea școlii timișorene de stilistică, aceeași autoare precizează că „la Timişoara s-a dezvoltat […] un „climat stilistic", pe care profesorul Ştefan Munteanu l-a consolidat mereu, cu luciditate, în lucrările sale deosebit de revelatoare, în tezele de doctorat, devenite unele, şi ele, lucrări semnificative, dar şi la Cercul de lingvistică pe care l-a condus, multă vreme, cu nedezminţită pasiune" (*ibidem*).

Profesorul Ștefan Munteanu are merite speciale și în cercetarea istoriei limbii române literare, Domnia Sa fiind cel dintâi specialist în această disciplină care a elaborat și a multiplicat un curs de istorie a limbii române literare moderne, pe care, într-o variantă revăzută și amplificată, l-a inclus în cea dintâi istorie a limbii române literare de la origini până în prezent (v. Munteanu, Țâra 1978, 1983).

Valoarea operei sale științifice a fost recunoscută la cel mai înalt nivel, fiind distins cu premiul *„B. P. Hasdeu" al Academiei Române,* în anul 1973, pentru cartea *Stil şi expresivitate poetică* (București, Editura Științifică, 1972), *Diploma de onoare pentru merite excepţionale în studierea şi promovarea operei eminesciene*, acordată de Consiliul Rectorilor din Timişoara, 8 mai 1989, *Medalia Jubiliară* şi *Diploma „Opera Omnia*", acordate de Senatul Universităţii de Vest din Timişoara la 17 aprilie 2010.

Chiar dacă savantul și profesorul Ștefan Munteanu a fost complet dedicat muncii și creației științifice, nedorindu-și funcții și demnități de altă natură, s-a implicat totuși în viața *Cetății* ca șef de catedră, vreme de 16 ani, ca prorector al Universității din Timișoara (1969-1971), ca redactor-șef al „Analelor Universității din Timișoara", seria Științe filologice (1976-1985) și ca preşedinte al Filialei din Timişoara a Societăţii de Ştiinţe Filologice din România (1973-1981). Exercitându-și cu seriozitate și convingere toate aceste funcții, Profesorul a contribuit semnificativ la dezvoltarea și la creșterea prestigiului național și internațional al Universității din Timișoara, al Facultății de Filologie și al catedrelor pe care le-a condus.

BDD-A32388 © 2020 Editura Universității de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:46:13 UTC)

O preocupare similară, menită să contribuie la integrarea europeană a culturii, a limbii și a învățământului filologic timișorean, a avut-o profesorul Ștefan Munteanu și în perioada 1974-1978, când, în calitate de profesor invitat, a ținut cursuri de limbă și civilizație română la Universitatea din Viena. În acest răstimp a susținut mai multe conferințe în capitala Austriei și în alte centre universitare, precum Salzburg și Innsbruk, a publicat articole în câteva reviste culturale austriece și a avut mai multe întâlniri cu o seamă de reprezentanți ai diasporei românești din Austria, interesați de limba, istoria și cultura română. Un rod deosebit al acestei perioade este, însă, cartea *Scrisori vieneze* (v. Munteanu 1992; Munteanu 2002), în care descoperim, pe lângă intelectualul rafinat, cunoscător profund al relațiilor culturale româno-austriece, și un autentic scriitor, dăruit cu harul deplin al comunicării artistice, chiar dacă oamenii, locurile și întâmplările pe care le evocă nu aparțin ficțiunii, ci lumii prin care a trecut autorul.

Prin schițele şi povestirile publicate în tinerețe, dar mai cu seamă prin scrierile memorialistice (Munteanu 2006, 2007), precum şi prin volumul de traduceri din opera lui Rainer Maria Rilke (Rilke 2009), lingvistul şi stilisticianul Ştefan Munteanu ni se descoperă şi ca un inspirat creator de limbaj artistic. Referindu-se la această fericită îngemănare de calități ştiințifice şi artistice, Alexandru Ruja afirmă, cu justificată convingere, că „Ştefan Munteanu reprezintă în cultura română această benefică asociere într-o personalitate creatoare a savantului şi scriitorului, a celui care se ridică la nivelul ideilor generale, cu o mare capacitate de privire detaşată a spectacolului existențial, şi scriitorul aşezat lângă afectivitatea umană ce vibrează în ritmul poeziei şi sonorizează în melodicitatea rimelor poetice” (Ruja 2009: 14).

Deschis și receptiv la tot ceea ce era nou în domeniul lingvisticii și, în general, al cercetării umaniste, Profesorul s-a condus întotdeauna după un principiu esențial pentru realizarea unei opere durabile, acela pe care însuși îl mărturisea într-un interviu din 1978: „Modernitatea este bună, cu condiția să ții seama de tradiție”. Acest principiu, însușit de toți cei care i-au stat în preajmă și l-au urmat, reflectă o dată în plus echilibrul desăvârșit, măsura dreaptă a lucrurilor făcute temeinic, ferite de excese păgubitoare.

Roadele impresionante ale muncii științifice, didactice și culturale, desfășurate ani de-a rândul de către profesorul Ștefan Munteanu în folosul învățământului, al lingvisticii și al culturii românești se văd azi și se vor vedea mereu în scrierile Domniei Sale, care fac parte din bibliografiile de bază ale acestor domenii științifice și culturale, precum și în amintirea și

BDD-A32388 © 2020 Editura Universității de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:46:13 UTC)

recunoștința numeroșilor elevi și colaboratori, care s-au împărtășit din știința *savantului*, din înțelepciunea și măiestria *profesorului*, din integritatea *omului* și din distincția unui *domn al lingvisticii românești*, cum inspirat îl numea regretatul academician Marius Sala (Sala 2010: 9-10).

Referințe bibliografice:

DAVID, Doina, OANCEA, Ileana, ȚÂRA, Vasile D., 2005: *Ștefan Munteanu – 85. Referințe critice*, Timișoara, Editura Amphora.

MUNTEAN, Ironim, ANDRONESCU, Rodica, DĂNCILĂ, Gh., 1999: *Chipuri în oglindă*, Alba-Iulia, Editura Bălgrad, p. 91-100.

MUNTEANU, Ștefan, 1992: *Scrisori vieneze*, Timișoara, Editura de Vest.

MUNTEANU, Ștefan, 2002: *Scrisori din Vindobona*, [Timișoara], Editura Mirton.

MUNTEANU, Ștefan, 2006: *Omagiu*, in *Studii de literatură română şi comparată*, Timișoara, 2006, vol. XXII, p. 13).

MUNTEANU, Ștefan, 2006, 2007: *Pagini de memorial*, Timișoara, [Editura Mirton] (ed. I; ed. II).

MUNTEANU, Ștefan, 2010: *Bibliografia lucrărilor publicate în perioada 1940-2010*, text îngrijit, indice de nume și redactare computerizată de Adina Chirilă și Vasile D. Țâra, Timișoara, Editura Universității de Vest, p. 31-37; 39-41.

MUNTEANU, Ștefan, ȚÂRA, Vasile D., 1978, 1983: *Istoria limbii române literare*. *Privire generală*, București, Editura Didactică și Pedagogică (ed. I; ed. II).

OANCEA, Ileana 2010: *La aniversare*, in „Philologica banatica", I, p. 26.

RILKE, Rainer Maria, 2009: *Gedichte. Poeme*, ediție bilingvă; selecție și traducere de Ștefan Munteanu; volum îngrijit de Simion Dănilă, Timișoara Editura Amphora/ Mirton.

RUJA, Al., 2009: *Rilke în ediție bilingvă*, in „Orizont", 2009, nr. 9, p. 14.

SALA, Marius, 2010: *Un domn al lingvisticii românești*, in „Philologica banatica", I, p. 9-10.

TAȘCU, Valentin, 2002: *Studii literare*, Cluj-Napoca, Clusium, p. 179-181.

Vasile D. ȚÂRA

BDD-A32388 © 2020 Editura Universității de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:46:13 UTC)